

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Юридичні науки

Том 29 (68) № 6 2018

**Київ
2018**

Головний редактор:

Ляшко Олександр Олександрович – кандидат юридичних наук, директор Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Члени редакційної колегії:

Берназюк Ян Олександрович – доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, суддя Верховного суду України;

Бусол Олена Юріївна – доктор юридичних наук, завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Дорохіна Юлія Анатоліївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Макаруха Зоряна Мар'янівна – доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Камінська Наталія Василівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Лощихін Олександр Миколайович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, заслужений економіст України, дійсний член Академії наук вищої школи України;

Недюха Микола Петрович – доктор філософських наук, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного та міжнародного права Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії наук вищої школи України;

Скакун Юлія Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського;

Федоренко Владислав Леонідович – доктор хабілітований наук правничих, доктор юридичних наук, професор, директор Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(протокол № 4 від 20.12.2018 року).**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 15713-4184Р від 28.09.2009 року)

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з юридичних наук відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2017 № 1714 (додаток 7)

Сторінка журналу: www.juris.vernadskyjournals.in.ua

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Вовк О.Й., Карпічков В.О.

«ПРАВА, ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД»
1743 РОКУ ЯК ПРАВОВА ПАМ'ЯТКА
МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ..... 1

Євдокимов В.В.

МІСЦЕ ГАЛИЦЬКОГО СЕЙМУ В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ
ПРОЦЕСАХ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ..... 7

Мельничук С.М.

НОРМАТИВНО-ДОГОВІРНА ПРАВОТВОРЧА ФОРМА
РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА..... 12

Терела Г.В.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ НАГЛЯДУ Й КОНТРОЛЮ
ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ В УКРАЇНІ
(КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)..... 18

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Ляшко О.О.

ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА БІЖЕНЦІВ:
ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАХИСТУ 24

Шаповал Т.Б., Чубіна А.С.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ
ЯК КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ..... 33

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Навальнсва Н.М.

КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ..... 39

Слободян О.М.

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ,
ЗАВДАНУ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ..... 46

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Семеряк М.М.

МЕДІАЦІЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ
МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ..... 51

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Бонтлаб В.В.

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИРІШЕННЯ
ТРУДОВИХ СПОРІВ (КОНФЛІКТІВ) У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ:
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ КОНТЕКСТ..... 55

Бурка А.В. ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ОСОБАМ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ЧИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ: КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ВІДШКОДУВАННЯ.....	62
Колеснік Т.В. ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ПРАЦІ.....	68
Русаль Л.М. ВИДИ ФУНКЦІЙ ТРУДОВОГО ПРАВА.....	73
 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО	
Берлач Г.В. СУТНІСТЬ ПРИРОДНОЇ МОНОПОЛІЇ У СФЕРІ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНИ.....	78
Кондратенко В.М. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПАРАДИГМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	84
Костенко О.В., Костенко В.В. ТРАНСКОРДОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНИХ І ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	90
Топчій О.В. СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПАРАДИГМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	94
 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО	
Британська О.В. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: ГЕНЕЗА, МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ І СУЧАСНІСТЬ УКРАЇНИ.....	101
Жерж Н.А., Халамай А.К. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ.....	107
Лутчин В.І. КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА.....	112
Шемчук В.В. КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ПЕРЕШКОДА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	119
 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Коваль А.А. МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	125
Лисаченко С.Л. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАСОБАМИ ОТРИМАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ВІД ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	132

Шило А.В. НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ВІДОМОСТЕЙ, ОТРИМАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	137
--	-----

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

Ліпінська І.В. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ: УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	143
--	-----

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Пашко Д.В. ДОСВІД КРАЇН ЄС У ВРЕГУЛЮВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПУБЛІЧНУ СЛУЖБУ	148
---	-----

Шупик Д.С. ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ КРАЇН ЄС.....	155
---	-----

РЕЦЕНЗІЇ

Чуваков О.А. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ КАТЕРИНЧУК К.В. «ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я ОСОБИ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»	159
--	-----

Відомості про авторів.....	161
-----------------------------------	-----

CONTENTS

THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW; THE HISTORY OF POLITICAL AND LEGAL STUDIES

Vovk O.Y., Karpichkov V.O.

THE RIGHTS OF WHICH THE MINOR RUSSIAN PEOPLE ARE JUDGED
OF 1743 AS LEGAL MEMORY OF MUNICIPAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE..... 1

Ievdokymov V.V.

LOCATION OF GALITIAN SEJM IN THE STATE PROCESSES OF GALICHYNY
OF THE SECOND HALF OF THE XIX-th c. 7

Melnichuk S.M.

NORMATIVE-CONTRACTING LAW-MAKING FORM
OF THE REALIZATION OF FUNCTIONS OF MODERN STATE OF UKRAINE..... 12

Terela H.V.

SOURCE BASIS FOR MONITORING AND CONTROL OF LABOR LEGISLATION
IN UKRAINE (THE ENDING OF 19th – THE BEGINNING OF 21th cent.)..... 18

CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW

Iliashko O.O.

RIGHTS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS AND REFUGEES:
PROBLEMS OF THEIR PROTECTION 24

Shapoval T.B., Chubina A.S.

LOCAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE
AS THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL INSTITUTE 33

CIVIL LAW AND CIVIL PROCESS; FAMILY LAW; INTERNATIONAL PRIVATE LAW

Navalniava N.M.

CONFISCATION OF PROPERTY: CIVIL AND LEGAL ASPECT 39

Slobodian O.M.

HISTORICAL BACKGROUNDS OF DEVELOPMENT
OF FOREIGN COUNTRIES' LEGISLATION IN SPHERE OF CIVIL LIABILITY
FOR THE DAMAGE CAUSED BY A SOURCE OF INCREASED DANGER..... 46

COMMERCIAL LAW, ECONOMIC-PROCEDURAL LAW

Semeriak M.M.

MEDIATION AS A WAY OF RESOLVING CONFLICTS BETWEEN ECONOMIC ENTITIES 51

LABOR LAW; THE RIGHT TO SOCIAL SECURITY

Bontlab V.V.

DEVELOPMENT OF LEGISLATION ON THE RESOLUTION
OF LABOR DISPUTES (CONFLICTS) DURING THE PERIOD
OF UKRAINE'S INDEPENDENCE: THE HISTORICAL AND LEGAL CONTEXT 55

Burka A.V.

THE COMPENSATION FOR MORAL DAMAGE TO PERSONS WHO HAVE SUFFERED
AS A RESULT OF AN ACCIDENT AT WORK OR OCCUPATIONAL DISEASE:
CRITERIA FOR DETERMINING THE AMOUNT OF COMPENSATION 62

Koliesnik T.V.

PREVENTIVE MEASURES FOR ENSURING LABOR DISCIPLINE 68

Rusal L.M. TYPES OF FUNCTIONS OF LABOR LAW	73
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS; FINANCE LAW; INFORMATION LAW	
Berlach A.V. THE ESSENCE OF NATURAL MONOPOLY IN THE FIELD OF ELECTRIC ENERGY AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF UKRAINE.....	78
Kondratenko V.M. FORMING AND DEVELOPMENT OF PARADIGM OF ADMINISTRATIVE FACILITIES PROVIDING OF RIGHTS AND FREEDOMS PERSONS WITH DISABILITY	84
Kostenko O.V., Kostenko V.V. CROSS-BORDER IDENTIFICATION OF PHYSICIAN AND LEGAL ENTITIES, AS AN ELEMENT OF THE LEGAL REGULATION OF ELECTRONIC TRUST SERVICES IN THE EUROPEAN UNION.....	90
Topchii O.V. SUBJECTS TO ENSURE INFORMATION SAFETY OF MINORS IN THE PARADIGM OF ADMINISTRATIVE LAW.....	94
CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; CRIMINAL ENFORCEMENT LAW	
Brytanska O.V. FEATURES OF JUVENILE CRIMINAL RESPONSIBILITY: GENESIS, INTERNATIONAL ASPECTS, AND MODERNITY OF UKRAINE	101
Zherzh N.A., Khalamay A.K. CRIMINAL LEGAL UNDERSTANDING OF THE EXPLOITATION OF CHILDREN.....	107
Lutchyn V.I. CRITERIA FOR CLASSIFICATION OF CRIMINAL OFFENCES UNDER CRIMINAL LAW IN UKRAINE AND IN POLISH REPUBLIC	112
Shemchuk V.V. CYBERCRIME AS AN OBSTACLE THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION SOCIETY IN UKRAINE	119
CRIMINAL PROCEEDINGS AND CRIMINALISTICS; FORENSIC EXAMINATION; OPERATIONAL SEARCH ACTIVITY	
Koval A. A. THE MECHANISM OF PROVISION OF HUMAN RIGHTS DURING THE PROCEEDINGS OF THE SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS	125
Lysachenko S.L. JUDICIAL CONTROL OVER MEANS OF OBTAINING INFORMATION FROM A PERSON IN A CRIMINAL PRE-TRIAL PROCEEDING	132
Shilo A.V. DIRECTIONS OF USE IN CRIMINAL PROCEEDINGS OF INFORMATION, OBTAINED AS A RESULT OF UNDERCOVER INQUISITIONAL (SEARCH) ACTIONS.....	137
JUDICIAL SYSTEM; PROSECUTOR'S OFFICE AND ADVOCACY	
Lipinska I.V. FUNCTIONING OF PROSECUTOR'S OFFICE: UKRAINE AND FOREIGN EXPERIENCE	143

INTERNATIONAL LAW

Pashko D.V.

THE EXPERIENCE OF THE EU COUNTRIES IN THE SETTLEMENT
AND IMPLEMENTATION OF THE LAW ON PUBLIC SERVICE148

Shupyk D.S.

THE EXPERIENCE OF LEGAL REGULATION
OF WASTE MANAGEMENT OF EU COUNTRIES155

REVIEWS

Chuvakov O.A.

REVIEW OF THE MONOGRAPH BY KATERYNCHUK K.V.
“CRIMES AGAINST THE HEALTH OF PERSON:
ISSUES OF CRIMINAL LEGAL THEORY AND PRACTICE”.....159

Information about authors.....161

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.15

Вовк О.Й.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Карпичков В.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

«ПРАВА, ЗА ЯКИМИ СУДИТЬСЯ МАЛОРОСІЙСЬКИЙ НАРОД» 1743 РОКУ ЯК ПРАВОВА ПАМ'ЯТКА МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті аналізується пам'ятка права міського самоврядування – «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року, що є кодифікованим збірником нормативних актів у козацько-гетьманській Україні XVIII століття. Розглядаються особливості створення цього збірника, його структура, зміст і детально аналізуються положення, які присвячені міському самоврядуванню українських міст Гетьманщини.

Ключові слова: самоврядування, міське право, кодифікація, магістрат, міщани, вїйт, бургомістр.

Постановка проблеми. Протягом останнього часу поряд із важливими суспільними й економічними перетвореннями в Україні проводяться системні реформи з упорядкування місцевого самоврядування, що досить часто супроводжуються певними труднощами, подолати які можна шляхом глибокого знання історико-правової спадщини попередніх етапів формування національної правової системи. Однією з таких правових пам'яток можна вважати збірник законів «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., який посідає важливе місце серед історико-правових джерел українського міського самоврядування періоду Гетьманщини XVIII ст.

Актуальність теми зумовлюється важливістю дослідження витоків місцевого самоврядування як є однієї з основних підвалин демократичного режиму, адже право громадян на участь в управлінні державними справами є важливим демократичним принципом, якого дотримуються всі цивілізовані держави. Це право може реалізовуватися безпосередньо на місцевому рівні, оскільки саме на місцевому рівні найкраще створювати умови для побудови сучасного демократичного громадянського суспільства, члени якого б відчували свою участь в управлінні державою та водночас

відповідальність перед нею. Існування органів місцевого самоврядування, наділених реальними повноваженнями, забезпечує ефективне й близьке до громадянина управління. Держава, у свою чергу, має забезпечувати та гарантувати громадянам ефективну участь в управлінні державою, оскільки зміцнення місцевої влади зміцнює націю загалом, посилює забезпечення ефективнішої й демократичнішої суспільної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність обраної теми обґрунтовується тим, що хоча останнім часом окремі питання, пов'язані з аналізом положень «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., розглядали в працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як О.І. Биркович, І.Й. Бойко, М.С. Булкат, К.А. Вислобоков, В.Д. Гончаренко, О.І. Гуржій, Ю.Л. Дмитришин, О.М. Мироненко, Т.О. Матвєєва, В.В. Молдаван, Т.О. Остапенко, Я.М. Падох, В.З. Прус, Н.П. Сиза, І.Я. Терлюк, І.Б. Усенко, В.З. Ухач, В.В. Цветков, В.С. Шандра, Ю.С. Шемшученко та інші, в історико-правовому аспекті дослідження цього зводу українського права як історичної правової пам'ятки самоврядування українських міст XVIII ст. спеціально не проводилися.

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є історико-правовий аналіз збірника «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. («Права») як правової пам'ятки міського самоврядування України періоду Гетьманщини та визначення його значення для об'єктивної характеристики муніципально-правових відносин в українських містах XVIII ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, поняття «джерело права» є багатоаспектним і несталим, таким, що враховує зміни та зрушення, які відбуваються водночас із розвитком самого суспільства [2, с. 62]. Тому «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. необхідно розглядати як історичне документальне джерело, що є носієм правової інформації, яка виникла в ході історичної еволюції міського самоврядування періоду Гетьманської України. Оскільки значення нормативних актів для істориків права полягає в тому, що саме вони становлять основу всіх правових норм [3, с. 358], у такому сенсі збірка «Права, за якими судиться малоросійський народ» цінна тим, що відображає історико-правову реальність у юридичних нормах, аналіз яких дає можливість робити висновок про політичний та економічний стан українського суспільства, розвиток соціальних інститутів, культури, моралі, приватних відносин, судочинства й міського самоврядування в тогочасних українських містах зокрема.

На початку XVIII ст. значно спрощене внаслідок тривалих війн правове життя України поволі поверталось до мирного стану, знову висували на передній план приватні інтереси. Численні правові конфлікти й суперечки, що виникали із суспільних відносин, вимагали негайного судового вирішення. Перед судовими органами постало невідкладне завдання вирішувати щоразу все складніші спори та призначати покарання на підставі законів, що містили застаріли, нечітко сформульовані й досить часто суперечливі норми. Протиріччя, що зростали, між новою соціальною ієрархією та військовою республікою, якою фактично була Гетьманщина, зумовили численні проблеми насамперед внутрішнього характеру [3, с. 17].

Необхідність кодифікації права України XVIII ст. зумовлювалась насамперед суто об'єктивними економічними причинами, що склалися на той час у державі, у тому числі розвитком феодалної власності на землю та закріпаченням селян українськими, польськими, литовськими, а згодом і російськими феодалами. Отже, поставала

цілком логічна необхідність узагальнення та систематизації правових норм, які б повністю відповідали потребам того часу [4, с. 17].

Окрім того, правова система Гетьманщини XVIII ст. містила норми Литовського Статуту, актів гетьманської влади, козацького звичаєвого права, церковного й магдебурзького права, мала серйозний недолік: правові норми зазначених джерел часто суперечили один одному й були значною мірою застарілими. Усе це породжувало низку проблем і надавало змогу судовим органам стосовно одних і тих самих справ виносити різні рішення залежно від того, на яке джерело їм було вигідно посылатися під час вирішення судових конфліктів. Так, А.Ф. Кістяківський у праці «О своде законов, действующих в Малороссии» до основних причин створення «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. зараховував такі: 1) різноманітність наявних законів, які суперечили одне одному; 2) проблеми застосування різних правових норм під час здійснення судочинства [5, с. 5]. На аналогічні причини кодифікації вказував відомий історик і теоретик права Ф.В. Тарановський, який займався дослідженням джерел українського права [6, с. 110]. На невідповідність і суперечливість між різними джерелами права, що діяли в Україні, та плутанину між ними вказував також український історик і філософ Д.І. Багалея [7, с. 30].

Створення «Прав, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. стало важливою подією у становленні української правової системи. Кодекс став результатом майже 15-річної напруженої праці кращих правників Гетьманщини та вміщав здобутки вітчизняної правової думки того часу. Незважаючи на те що царська адміністрація Росії не поспішала з уведенням збірника в дію, а численні узгодження тексту «Прав» зтяглися з 1743 р. до 1756 р., вони поширювалися в Україні у вигляді рукописних списків, за якими вивчали українське право та на які посилалися в судовій практиці [8, с. 7].

Джерельна база кодифікації не обмежувалась самим лише Литовським статутом, а й включала норми магдебурзького права, німецького права, окремі положення козацького звичаєвого права, чинне гетьманське законодавство, російське імперське законодавство, а також деякі оригінальні новели. Окрім цього, створений кодекс містив деякі норми канонічного права, що лягло в основу як магдебурзького права, так і Литовського Статуту, а також безпосередньо ввійшло до положень «Прав» через доповнення редакційної комісії,